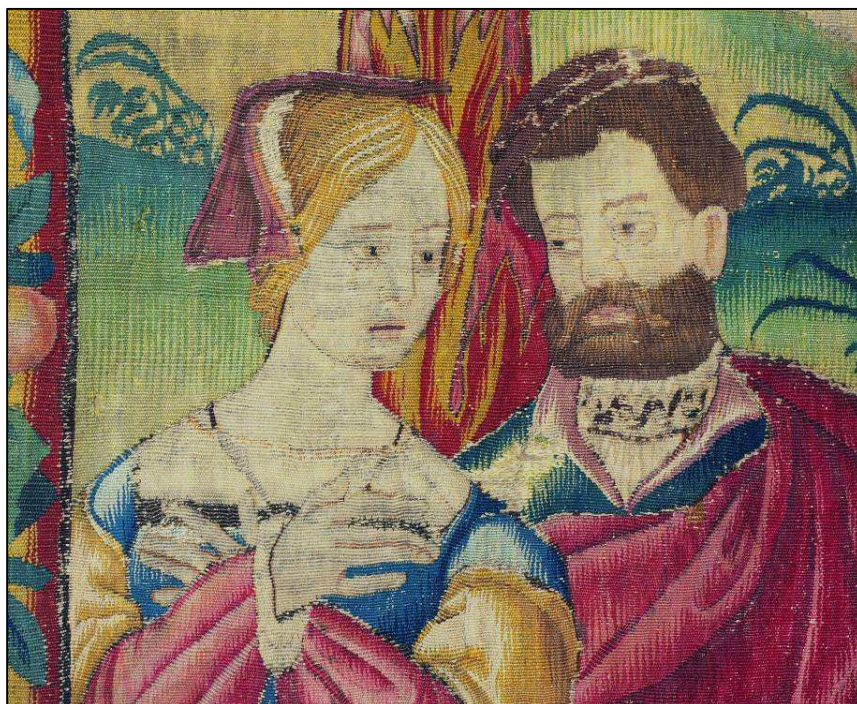

La mort del fill de Betsabé (detall) © KIK-IRPA Brussel·les

LA COL·LECCIÓ DE TAPISSOS DE LA SEU VELLA DE LLEIDA

Dossier de premsa

Seu Vella de Lleida

Del 7 de maig al 3 d'octubre de 2010

Dossier de premsa

L'exposició, un dels actes destacats del centenari de "la Caixa" a Lleida, reuneix per primer cop tots els tapissos existents d'aquesta col·lecció del segle XVI

La col·lecció de tapissos de la Seu Vella de Lleida

Un veritable tresor històric i artístic. La col·lecció de tapissos de la Seu Vella de Lleida destaca entre les col·leccions de tapisseries de Flandes que, del segle XVI, es conserven a Catalunya. Ara, per primer cop, es podrà veure en el mateix espai monumental que durant segles els va acollir. L'exposició *La col·lecció de tapissos de la Seu Vella de Lleida*, produïda per la Fundació "la Caixa" i organitzada conjuntament amb el Museu de Lleida i el Consorci del Turó de la Seu Vella, dedica una especial atenció a la reconstrucció de la col·lecció iniciada el 1514 i finalitzada pels volts de 1575, i ha aconseguit reunir per primera vegada 17 de les 20 peces de les quals constava originàriament. Quinze dels tapissos pertanyen al Capítol Catedral de Lleida i la mostra es completa amb altres peces localitzades recentment gràcies al treball de recerca que s'ha dut a terme. Així, s'afegeixen una peça pertanyent al Museu Tèxtil i d'indumentària de Barcelona i un tapís que es troba dividit entre el Museu del Castell de Peralada i la Fundació Toms Pauli de Lausana (Suïssa). *La col·lecció de tapissos de la Seu Vella de Lleida* presenta les obres en tota la seva esplendor cromàtica i formal, un cop culminat la restauració, que ha estat possible gràcies als esforços de la "la Caixa" i el Museu de Lleida. L'organització de la mostra és un dels actes destacats del programa del centenari de "la Caixa" a Lleida (1910-2010). L'entitat ha destinat 700.000 euros a la restauració amb l'objectiu de mostrar una de les col·leccions més emblemàtiques de tapisseries del *Cinquecento*, que van simbolitzar l'esplendor del poder.

L'exposició *La col·lecció de tapissos de la Seu Vella de Lleida*, comissariada pel professor de la Universitat de Girona Joaquim Garriga, es podrà veure a la Seu Vella de Lleida del 7 de maig al 3 d'octubre de 2010.

Lleida, 6 de maig de 2010.- El conseller de Cultura i Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya, Joan Manuel Tresserras; l'alcalde de Lleida, Àngel Ros; el bisbe de Lleida, Joan Piris; i el director general de la Fundació "la Caixa", Jaume Lanaspá, han inaugurat avui l'exposició *La col·lecció de tapissos de la Seu Vella de Lleida*. A l'acte d'inauguració de la mostra també han assistit el director executiu territorial de "la Caixa" a Catalunya, Manuel Romera; el delegat general de "la Caixa" a Lleida, Enric Pujol; el director del Consorci del Turó de la Seu Vella, Josep Tort i la directora del Museu de Lleida, Montserrat Macià.

L'exposició ha estat produïda per la Fundació "la Caixa" i organitzada amb la col·laboració del Museu de Lleida i el Consorci del Turó de la Seu Vella. És un dels actes destacats del programa de commemoració del centenari de la implantació de l'entitat financera a la ciutat de Lleida. Ara fa cent anys, l'any 1910, "la Caixa" va obrir les seves primeres oficines a la província de Lleida, en concret el 16 de maig a Tàrraga i el 3 de setembre del mateix any a la ciutat de Lleida. Durant tot aquest temps, "la Caixa" ha contribuït al progrés de la societat lleidatana amb el recolzament financer a particulars, autònoms i empreses i amb els programes socials i assistencials, a través de l'Obra Social. En l'actualitat compta amb 152 oficines i més de 600 empleats a la província.

La mostra s'ha pogut dur a terme gràcies a la col·laboració del Museu de Lleida – que ha cedit quinze de les peces i s'ha fet càrrec de la coordinació del catàleg de la mostra- i el Consorci del Turó de la Seu Vella, que ha cedit l'espai.

El projecte, comissariat pel Catedràtic d'Història de l'Art de la Universitat de Girona Joaquim Garriga, vol donar a conèixer a la ciutadania una de les col·leccions catalanes més importants de tapisseries de Flandes formades en el *Cinquecento* – al costat de la de la Seu de Tarragona i la del Palau de la Generalitat de Catalunya- i destacar-ne la seva vàlua com a element del patrimoni històric i artístic.

L'exposició *La col·lecció de tapissos de la Seu Vella de Lleida* reuneix per primera vegada el conjunt dels tapissos flamencs que a l'origen formaven part del parament de culte de la Seu Vella de Lleida. Constituïda al segle XVI, se sap que el 1588 la col·lecció constava de 20 tapissos. Gràcies al treball de recerca, se n'ha localitzat i retrobat els disset que han arribat fins als nostres dies.

Quinze de les peces han estat sempre propietat del Capítol de la Catedral de Lleida. Des de l'any 2001, el Museu de Lleida custodia aquests tapissos. Les dues peces que completen la mostra van ser desmembrades de la col·lecció pels volts de l'any 1920 i s'han localitzat fa poc gràcies al treball de recerca que s'ha dut a terme: *La reina Dido* al Museu Tèxtil i d'Indumentària de Barcelona i *Hivern (Octubre, Novembre i Desembre)*, dividida entre el Museu del Castell de Peralada i la Fundació Toms Pauli de Lausana (Suïssa).

Així, aquesta exposició esdevé excepcional per diversos motius. En primer lloc perquè reuneix de nou els dissets tapissos de l'antiga col·lecció que s'han conservat i s'han pogut localitzar fins ara i els mostra en el mateix espai monumental que antigament havien decorat i que els va hostatjar durant segles, en un muntatge que ha anat a càrrec de Manen Domingo i Ernest Farré.

En segon lloc, aquest és el primer cop que es presenten al públic en la seva totalitat les peces que es conserven de la col·lecció de la Seu lleidatana després d'haver estat sotmeses a un procés de restauració. Dels 15 tapissos que pertanyen al Capítol de la Catedral de Lleida, dotze han estat restaurats íntegrament a l'Institut Royal du Patrimoine Artistique de Bruxelles (IRPA; Bèlgica) i a la Fundación Real Fábrica de Tapices de Madrid.

La restauració ha estat possible gràcies a l'acord dels anys 2006 i 2007 entre el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya a Lleida, el Consorci del Museu de Lleida Diocesà i Comarcal i "la Caixa", en virtut del qual l'Obra Social de l'entitat ha destinat 700.000 € al projecte. Els tres tapissos restants han rebut tractaments de conservació preventiva.

Els tapissos flamencs de la Seu de Lleida ja van ser objecte d'una primera exposició l'any 1992, amb l'exhibició d'una selecció dels mateixos en el que aleshores era el Centre Cultural de la Fundació "la Caixa", avui seu de CaixaForum Lleida. Arran d'aquella mostra s'inicià la restauració del conjunt dels tapissos –impulsada per l'Obra Social "la Caixa"–, el primer dels quals va ser el tapís d'*El Fill Pròdig*. Es va poder restaurar en la seva totalitat i fou una de les obres més rellevants de l'exposició *L'esplendor retrobada* que, amb motiu dels 800 anys de la col·locació de la primera pedra de la catedral, van organitzar la Fundació "la Caixa" i el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya l'any 2003.

L'exposició, a més de permetre l'exhibició pública de les obres, també posa l'accent en la producció de les tapisseries a Flandes al segle XVI. A les darreries de l'Edat Mitjana i inici del Renaixement, els tapissos estaven només a l'abast de nuclis molt restringits. A partir del segle XVI, les corts europees més importants, o amb més ambició cultural i artística, competien en posseir manufactures de tapissos, la immensa majoria de les quals procedien de la regió de Flandes, on es va concentrar la seva producció i distribució. A Brussel·les es trobaven la major part dels tallers, mentre que el comerç es duia a terme a Anvers. La regió també va liderar la modernització dels dissenys en incorporar-hi les idees figuratives i els sistemes compositius característics de la pintura renaixentista italiana.

Les tapisseries servien per distingir les residències més nobles i també els espais emblemàtics dels edificis institucionals. Era habitual guardar-les, enrotllades o plegades, i exhibir-les en les festes i cerimònies importants. Aquest tràfec constant de les obres ha estat la causa principal de la seva extrema degradació, i ha comportat la desaparició de moltes d'elles. Això dóna encara més valor a les col·leccions que han arribat als nostres dies, com la que es presenta ara a la Seu Vella de Lleida, una de les poques que sobreviu del *Cinquecento*.

El recorregut expositiu de les obres segueix l'ordre cronològic de la seva manufactura, que permet observar-ne l'evolució estilística i compositiva, tant dels camps centrals com de les orles. D'altra banda, agrupa els tapissos d'acord amb les sèries o les seqüències iconogràfiques que integren. En aquest sentit, s'han identificat i descrit les escenes al·legòriques, mitològiques i bíbliques representades a cada tapís i resoltes en dissenys d'una gran varietat i bellesa. Els divuit exemplars exposats –dues peces actuals són producte de la divisió moderna d'un dels disset tapissos originaris– corresponen a cinc nuclis temàtics o sèries.

SÈRIE DELS “VICIS I VIRTUTS” **(Brussel·les, taller desconegut, c. 1500-1510)**

La sèrie denominada dels “Vicis i Virtuts”, en la qual s'integra el tapís *El fill pròdig*, agrupa un nombre indeterminat d'altres peces que encara remetien a un conjunt més ampli, dedicat al tema general de la “Redempció de l'home”. La paràbola evangèlica del “fill pròdig” és una al·legoria moral sobre les desgràcies causades a l'home pels seus propis

vicis i, ahora, sobre el perdó i la regeneració total que la “bondat divina” ofereix al “pecador penedit”. El text va ser convertit en dues composicions de tapisseria, una per a cada part del relat. Els dos cartrons d'*El fill pròdig*, d'autor desconegut, van ser teixits diverses vegades i se'n conserven exemplars en diferents col·leccions. La manufactura és de Brussel·les, d'un teler encara no identificat, pels volts del 1500.

L'exemplar lleidatà d'*El fill pròdig*, que correspon a la segona part de la narració evangèlica, va ser donat a la seu el 1514 pel degà del capítol Francesc Soler. Al segle XVIII, el tapís va ser dividit en dues meitats; la restauració recent de l'IRPA (2002-2003) ha permès reunificar-lo i retornar-li la integritat originària.

SÈRIE DE LA “MITOLOGIA” (Brussel·les, taller desconegut, c. 1500-1510)

El grup dels cinc tapissos de la Seu Vella amb temàtica mitològica no compon pas una sèrie, pròpiament —en el mateix sentit que ho són, per exemple, les sèries de “David i Betsabé” o de la “Història d'Abraham”: conjunts de manufactures d'un mateix taller teixides segons una seqüència temàtica amb un disseny comú—, sinó una agrupació factícia de peces provinents de sèries diverses i encara indeterminades. Amb tot, la presentació com a sèrie es justifica per les afinitats dels tapissos, tant les iconogràfiques com les estilístiques. La representació sembla basada en mites o relats de l'antiguitat clàssica, la major part continguts a les *Metamorfosis* d'Ovidi i l'*Eneida* de Virgili —en algun cas, reconeguts amb certesa; en d'altres, per hipòtesi. La manufactura remet a tallers brussel·lesos molt pròxims —si no al mateix— del primer quart del segle XVI (c. 1500-1510), i sembla respondre a cartrons dissenyats pel mateix autor, potser identificable amb Jan van Roome. La seva presència a la Seu Vella es remunta a la donació del bisbe Jaime Conchillos, documentada el 1536.

El darrer tapís de la sèrie, *La reina Dido* (?) va pertànyer al capítol lleidatà fins al 1922, quan el va adquirir el col·leccionista Lluís Plandiura. El 1932 va passar a la Junta de Museus i després es va adjudicar als Museus d'Art de Barcelona. L'any 1969 va entrar als fons del Museu Tèxtil i d'Indumentària. El marge dret del tapís consta que va ser modificat, segurament, al taller de Tomàs Aymat (c. 1920-1922),

però, a més, el testimoni d'una fotografia del 1918 suscita la hipòtesi que a l'origen la peça hauria estat més ampla —potser contenia una altra escena— i que en va ser retallat tot el costat dret.

SÈRIE DE LES “DOTZE EDATS DE L'HOME” (Brussel·les, taller desconegut, c. 1525-1528)

La sèrie de les “Dotze edats de l'home” consta de quatre tapissos que componen una al·legoria moralitzant de la vida humana. Cada tapís conté tres “edats”, o etapes de sis anys, que s'han fet coincidir amb tres mesos de l'any i s'han aplegat en una estació. Així, els quatre tapissos de la sèrie es corresponen amb les quatre estacions —*Primavera, Estiu, Tardor i Hivern*—, fins a cobrir totes les etapes o “edats” de l'home: del naixement als 18 anys, dels 18 als 36, dels 36 als 54, i dels 54 als 72. Aquest marc compositiu general estructura la il·lustració dels períodes i afanys de la vida, que es despleguen mitjançant els tradicionals *exempla* extrets de la mitologia, la Bíblia i la història antiga, reblats amb inscripcions en llatí.

Les dues peces d'aquesta sèrie presents a l'exposició componen el tapís de l'*Hivern*, dedicat a les últimes tres edats de l'home, és a dir, als mesos d'octubre, novembre i desembre. A l'origen, constituïen el tapís sencer que hi va haver a la Seu Vella de Lleida, però, en un moment determinat que desconeixem, va ser dividit en dues parts, avui conservades en dues col·leccions diferents: la part del tapís amb el mes d'octubre és al Museu del Castell de Peralada, i la dels mesos de novembre i desembre, a la Fundació Toms Pauli de Lausana.

Successivament a la divisió del tapís originari de l'*Hivern* en dues parts, les orles dreta de la secció de Peralada i esquerra de la de Lausana van ser refetes. No obstant alguns retocs dissimuladors d'antigues restauracions, resten encara ben visibles en zones del teixit pròximes al tall certes figures o residus figuratius d'una secció que corresponen a l'altra i que són un vestigi clar de la unitat inicial del tapís.

SÈRIE DE “DAVID I BETSABÉ” (Brussel·les, taller desconegut, c. 1530-1540)

La sèrie de “David i Betsabé”, donada a la catedral de Lleida pel bisbe Ferran de Loaces l’any 1548, constava originàriament de sis tapissos —avui reduïts a cinc—, que un inventari del 1588 esmenta penjats a la capella major. Il·lustra els passos bíblics del segon llibre de Samuel, que narren el famós crim del rei David, encenat de passió per Betsabé, i el càstig que Déu li va enviar, anunciat pel profeta Natan.

La sèrie va ser produïda a Brussel·les i, com va ser preceptiu des del 1528, la marca de la ciutat d’origen apareix teixida en dues peces. La marca del tapisser —un monograma amb la lletra “H”?— apareix també en quatre peces, però el taller al qual pertany no ha estat identificat. És igualment desconegut l’autor dels cartrons, tot i que l’estil dels seus dissenys es retroba en altres sèries de l’època. Encara manté l’habitual indumentària contemporània per als personatges representats; en canvi, molts aspectes compositius i de la resolució de l’escenari ja incorporen elements d’ascendència italiana renaixentista.

D’acord amb el que registra el document de donació del bisbe Loaces, al tapís que el 1548 encetava la sèrie lleidatana de “David i Betsabé” va figurar l’episodi del bany de Betsabé. Aquest tapís no s’ha conservat i s’ignoren el moment i les circumstàncies de la desaparició. Així, la primera peça del conjunt actual correspon al segon episodi: *Betsabé va a la casa de David*.

Un altre de les peces, *Uries s’acomia de Betsabé*, representa una escena imaginària, inexistent a la narració bíblica: el comiat d’Uries i la seva muller Betsabé abans de marxar de nou a la guerra. L’aire novel·lesc i aristocràtic de la sèrie brussel·lesa, i el gust per un subratllat melodramàtic de la història, poden explicar la inserció de l’episodi inventat.

SÈRIE DE LA “HISTÒRIA D’ABRAHAM” (Enghien, taller de Philippe van der Cammen, c. 1560-1570)

Els cinc tapissos que integren la sèrie il·lustren una selecció desigual d'episodis de la història d'Abraham narrats al llibre del Gènesi, tres de l'inici i dos del final. El conjunt va ser teixit a Enghien, centre manufacturer pròxim a Brussel·les —el seu escut figura a l'orla d'algunes peces—, als telers de Philippe van der Cammen (1540-1601), el monograma del qual, “PVC”, signa quatre tapissos. La sèrie es podria datar pels volts dels anys 1560-1570. El cartronerista és desconegut, però d'un estil afí a l'romanisme rafaelesc de Michel Coxcie (1499-1592).

Els personatges de la sèrie bíblica d'Abraham porten indumentària antiga “a la romana” i les escenes s'ambienten sempre en exteriors, un pretext per a la representació intensiva de paisatges amb arbredes i prats entapissats de plantes i flors. Les orles dels tapissos, típiques de les produccions flamenques del període, s'han convertit en faixes amples i compartimentades que, sobre un fons floral, acullen figures i animals allotjats en edícules o pèrgoles —són al·legories i moralitats, sovint explicitades per inscripcions en llatí.

La donació de la sèrie al capítol lleidatà no està documentada, però consta a la Seu Vella ja el 1588. La hipòtesi més probable de donant condueix al bisbe Antoni Agustín, que va regir el bisbat els anys 1561-1576.

La col·lecció de tapissos de la Seu Vella de Lleida

Del 7 de maig al 3 d'octubre de 2010

Seu Vella de Lleida

Turó de la Seu Vella, s/n
25002 Lleida

Horari

De dimarts a dissabte, de 10 h a 19.30 h.
Diumenges i festius, de 10 h a 15 h.
Dilluns tancat (excepte el 10 de maig, vigília de la Festa Major de Lleida)

Entrada gratuïta a l'exposició

Per a més informació sobre l'exposició:

www.tapissosdelleida.cat

Servei d'informació Obra Social Fundació "la Caixa"

De dilluns a diumenge, de 9 a 20 h
Tel. 902 22 30 40
www.laCaixa.es/ObraSocial

Més informació:

Departament de Comunicació Obra Social "la Caixa"

Josué Garcia: 93 404 61 51 / 638 14 63 30 / jgarcial@fundaciolacaixa.es

CaixaForum Lleida

Maribel Tost: 973 28 81 42 / mitost@fundaciolacaixa.es
<http://www.lacaixa.es/obrasocial>

Sala de Premsa Multimèdia

<http://premsa.lacaixa.es/obrasocial/>

ACTIVITATS PARAL·LELES A L'EXPOSICIÓ

EL GRAN TAPÍS DE LA CULTURA HUMANÍSTICA A L'EUROPA DEL SEGLE XVI

Cicle de conferències

Del 16 al 30 de setembre de 2010

CaixaForum Lleida (Blondel, 3, Lleida)

Coordina i presenta **Ximo Company**, catedràtic d'història de l'art modern de la Universitat de Lleida

Activitat gratuïta, capacitat limitada a les dimensions de la sala

El gest culte i cosmopolita d'alguns bisbes de la mitra de Lleida (Jaume Conchillos, Ferran Loaces i Antoni Agustí) que durant el segle XVI van promocionar l'art i la cultura cristiana d'arrel humanística justifica un cicle de conferències sobre el pensament europeu d'aquella densa i polièdrica centúria. Aquests bisbes van ser prohoms formats en l'ambient d'una rica cultura humanística, de signe clàssic, i van fer possible l'adquisició d'un ric aixovar, entre el qual hi havia una reeixida sèrie de tapissos flamencs que ornaven la Seu Vella de Lleida i que actualment es conserven al Museu de Lleida: diocesa i comarcal.

- **Dijous 16 de setembre de 2010, a les 19 h**
HUMANISME, EUROPEISME I PERCEPCIONS ARTÍSTIQUES A ERASME DE ROTTERDAM.

Erasme de Rotterdam (1466-1536) és una de les figures cabdals del pensament europeu de tots els temps. Va conjuminar amb encert la tradició i la modernitat, el respecte pels costums i la necessitat de reforma. Però tenen vigència avui, n'haurien de tenir, a l'Europa del segle XXI, els seus savis ensenyaments?

Borja FRANCO, doctor en història de l'art i membre del Centre d'Art d'Època Moderna de la Universitat de Lleida.

- **Dimarts 21 de setembre de 2010, a les 19 h**

EL VALOR DE LA RECTA CONSCIÈNCIA A THOMAS MORE.

El 1534 Thomas More va entrar a la presó de la Torre de Londres per haver-se mantingut fidel a la seva consciència. I a la Torre, solitari i en silenci, va escriure una de les protestes més apassionades i alhora serenes que ha conegut la història a favor i en defensa de la llibertat de l'esperit humà.

Ximo COMPANYY, catedràtic d'història de l'art modern de la Universitat de Lleida

- **Dijous 23 de setembre de 2010, a les 19 h**

EL SINE QUERELA DE JOAN LLUÍS VIVES.

El valencià Joan Lluís Vives (1492-1549) va aportar a la cultura de la seva època el fonament antropològic i ètic de l'humanisme. Tenia plena confiança en la capacitat de l'enteniment humà per arribar a la veritat aportant raons, *sine querela*, i sempre a la recerca de la concòrdia.

Ángel GÓMEZ-HORTIGÜELA AMILLO, doctor per la Universitat de Navarra i sacerdot

- **Dijous 30 de setembre de 2010, a les 19 h**

MECENATGE ECLESIASTIC A LA CORONA D'ARAGÓ: ELS BISBES DE LLEIDA.

Els bisbes Jaume Conchillos, Ferran de Loaces i Antoni Agustí són els prelatos més importants de la Lleida del segle XVI. Amb una formació intel·lectual rellevant, van aconseguir aplegar unes importants col·leccions de tapissos que van donar a la catedral de Lleida i que actualment formen part del Museu de Lleida: diocesà i comarcal.

Carmen BERLABÉ, doctora en Història de l'Art i conservadora del Museu de Lleida

VISITES COMENTADES

- **Visites comentades per al públic general**
Dimarts, a les 12.00 i a les 18.00 h
Dissabtes, a les 18.00 h. Diumenges, a les 12.00 h
- **Visites comentades per a grups i col·lectius**
Durada 1 hora. Màxim 50 persones
- **Visites comentades i tallers per a grups escolars**
Nivells: infantil, primària, secundària i cicles formatius
Durada 1 hora Grup classe (màxim 30 alumnes)
Reserva prèvia al tel. 973 230 653

TALLER PER A FAMÍLIES: *De tots colors. L'art del tapís*

Del 8 de maig al 18 de juliol i del 4 al 26 de setembre.

Teixir, tocar, dissenyar i barrejar. Participa en la creació d'una obra col·lectiva.

Taller per a totes les edats

Dissabtes, de 17.30 a 19.30 h, i diumenges, de 12.00 a 14.00 h

Informació i reserves al tel. 973 230 653